

A jövő
megjósolásnak
leghatékonyabb
módja, ha
nekiállunk
megalkotni.

(Peter Drucker)

Az elnökválasztás utáni lengyel külpolitika néhány főbb eleme

Több mint stílusváltás ?

Türke András István Ph.D

II. évfolyam
7. szám

2010. július 10.

*Bronislaw Komorowsky 2010 július 4-
lengyel elnökké választása - a közép-
perős lengyel elnöki pozíció miatt –
gyökeres változást aligha jelent majd a
lengyel kül- és - biztonságpolitika
területén, beleértve az uniós kérdéseket
is. (Pedig a korábbi karakteres – vagy
éppen konfliktusos személyiségű
elnökök – Lech Walesa, Lech Kaczynski
– jelentős befolyást tudtak gyakorolni e
területekre is). Egy figyelemre méltó
változással mégis számolhatunk : a
Lech Kaczynski halála óta az ideiglenes
elnöki funkciót betöltő Komorowsky
megválasztásával lényegében az utolsó
akadály is elhárult a Tusk féle
külpolitika megújulása elől.*

A Kaczynski fivérek – a „karizmatikus
Lech“ és a „ideológus Jaroslav“ - ere-
dendően Szolidaritás tagok, harcos an-
tikommunisták voltak, nem hittek a har-
madikutas elképzelésekben. Lengye-
lország vezetőiként a nemzeti szuverenit-
ás kérlelhetetlen védelmezőjeként lép-
tek fel. Elleneztek a Lisszaboni
Szerződést, vagyis elvetették az olyan
döntéshozatali mechanizmusokat, melyek
úgymond csökkentik Lengyelország

súlyát az európai intézményekben. Né-
metországgal mintha „hidegháborúba“
kezdtek volna, Oroszországgal szemben
pedig teljes bizalmatlansággal vi-
selkedtek¹.

Joggal merülhet fel a kérdés, hogyan
lehetséges és miféle vezethet az, ha egy
középhatalom az Európai Unióban majd-
nem minden vele szomszédos állammal
problémás viszonyt alakít ki? Vagyis, ho-
gy az ország lényegében nem, vagy alig
találja a helyét Európában, legfontosabb
szövetséges az Egyesült Államok (az
iraki, afghanisztáni és a rakétavédelmi
rendszerre kiható vetületével), miközben
a Keleti Partnerség zászlóvivőjének akar-
ja beállítani magát.

**2007 végétől azonban, a lengyel
Állampolgári Platform (PO)** kor-
mányra kerülésének köszönhetően
komoly változások kezdődtek a külpo-
litikában is: Donald Tusk kormánya
például Ukrajna kapcsán a NATO-
tagság helyett a kezdetektől fogva az
Európai Unióhoz való közeledését
részesei előnyben. Az EU grúz-orosz
háborút kivizsgáló bizottságának jelen-

¹ „Election présidentielle dans une Pologne traumatisée“, *L'Express*, 2010.06.20, <http://www.lexpress.fr>

tését követően pedig maga a lengyel külügyminiszter is komoly kritikát fogalmazott meg Tbiliszivel szemben.

Leszek Miller volt miniszterelnök szerint Lengyelországnak számolnia kellene végre a realitásokkal és teljesen új alapokra kellene helyeznie eddigi oroszellenes politikáját, melyhez a szmolenszki katasztrófát követő orosz szolidaritás jó alapot adhat. Ugyanakkor Leszek véleménye szerint a lengyel elit sajnos arra törekszik, hogy a NATO és az EU Lengyelország számára ne a kooperáció, hanem a felvállalható konfrontáció eszközeit jelentse Oroszországgal szemben².

Míg a magyar kormány a lengyel elnökválasztás kapcsán inkább Jaroslaw Kaczynski mellett tette le a voksát, a franciák még a választások előtt egyértelműen jelezték, Komorowski sikerének örülnének, noha túlzott illúziókat vele szemben sem táplálnak, mert „J. Kaczynski nacionalista miniszterelnöksége alatt jelentősen romlottak Lengyelország kapcsolatai Németországgal, Oroszországgal és az EU-val is.“ Lényegében a két konzervatív katolikus között – legalábbis francia vélemények szerint – érték és felfogásbeli különbségek alig vannak, viszont legalább teljesen eltérő a stílusuk, Kaczynski jóval „önfejtűbb és erőszakosabb“.

Politikai fordulatot tehát csak részben (pl. EU felé barátságosabb lengyel külpolitika), stílusbeli változást viszont annál inkább várhatunk. Ez különösen a kétoldalú kapcsolatot további javítására férne rá. Alábbiakban megkíséreljük felvázolni a lengyel külpolitika legfontosabb pilléreit :

1.) **Kétoldalú kapcsolatok:**

A lengyel elemzők többsége Szmolenszk után a **lengyel–orosz kapcsolatokat** tekinti olyan területnek, ahol – elsősorban az orosz magatartásnak köszönhetően – a katasztrófát követően állítólag első napokban komoly változások figyelhetők meg.

A minimum középhatalmi ambíciókat dédelgető lengyelek viszont szembe kerültek az oroszokkal az Északi Áramlat – a Lengyelországot a Balti-tenger alatt elkerülő gázvezeték – miatt is, mely éppen Németország számára biztosítaná a zavartalan gázellátást egy esetlegesen kiújuló (lengyel—orosz ?) krízis esetén.

Németországgal a kisebbségi kérdés és a politikai okok miatt rendszeresen felmelegített világháborús sérelmek miatt kerültek a lengyelek szintén elég rossz viszonyba. Kaczynski után Tusk miniszterelnökségétől **enyhülés tapasztalható a német-lengyel kapcsolatban**, (Tusk első útja Berlinbe vezetett, weimari háromszög felújítása érdekében is) melyet még mindig a napi politika szintjén nehezítenek meg a második világháborús kölcsönös kegyetlenkedések felidézése és nem történt meg egy, a német-francia megbékéléshez hasonlítható konszolidáció.

A Nordstream kapcsán azonban nem közeledik a felek álláspontja és a kérdést tovább, nehezíti, hogy a hagyományosan atom semleges Németország után a lengyelek szintén az atomerőművek mellett kötelezik el magukat: 2025-ig két nukleáris erőmű megépítését tervezik, mely az energiaszükséglet 20-25%-át fogja fedezni. Ez pedig már **a franciákhoz közelíti őket** – bár még nincs meg a döntés, hogy francia EPR generációs reaktorokat építenek-e, vagy nem.

² „Pologne-Russie: il est temps que Varsovie fasse preuve de réalisme (ex-premier ministre)“, *RiaNovosti*, 2010.03.14., <http://fr.rian.ru>

Minden jól is haladt, azonban *a francia és a lengyel politika elhidegült egymástól*. Ugyanis a “protekcionista” francia elnök ellen az új lengyel külpolitika már „kénytelen volt” fellépni és Merkellel, a britek és a svédek támogatásával hatékony Franciaország-ellenes “tengelyt” kovácsolt³.

Úgy tűnhet, hogy a lengyel terv, a weimari háromszög felélesztése a francia-német kapcsolatok fokozatos megromlása miatt aligha sikerülhet, és Lengyelország a jövőben is folyamatosan választani kényszerül majd a két nagyállam között. A németek mellett letett voks azonban aligha “örök”, hiszen Tusk-ot is az opportunistáknak Blair-i iskola követőjeként tartják számon. Más kérdés, hogy ez mennyire eredményezhet koncepciózus, hosszú távú politikát. Az EU jövőjét nézve pedig nem túl szerencsés, hogy a németek és a franciák is úgy tűnik a “lengyel kártyát” egymás ellenére kívánják játszani.

2.) Az új lengyel külpolitika (egyik kulcseleme a Keleti Partnerség intézménye. A lengyelek már 2003-ban szorgalmazták, és a csehek 2007-ben levezényelték az előkészítő munkálatokat, így végül is a cseh elnökség egyetlen eredményeként jött létre 2009 május 7-én Prágában. Az érintett 6 állam (Ukrajna, Moldávia, Fehéroroszország, Grúzia, Azerbajdzsán, Örményország) számára a 2010-13-as periódusban az Európai Bizottság a Keleti Partnerség 250 millió euros keretén kívül még 350 millió eurót szán. **A lengyel elnökség a Keleti Partnerséget prioritásként fogja kezelni** és célja, hogy részben erre támaszkodva, részben pedig európai érintkezési pon-

tok kiépítésével elkerülhetővé tegye a korábbi orosz gázválságokhoz hasonló helyzeteket⁴.

Úgy tűnik Lengyelország középfaltalmi státuszát felhasználva a Keleti Partnerség élére szeretne állni, legalábbis igen aktív diplomáciai tevékenységet folytat e téren, a kezdeményezést a saját kezében igyekszik tartani. Célja az érintett országokból megélénkülő migráció helyben tartása és – igen átgondoltan és taktikusan – egy „tösgyökeres“ EU tagállammal, Svédországgal karöltve döntő tényezővé válni az EU keleti, kelet-európai politikáját illetően :

- 2010 március 23-án Tusk miniszterelnök Örményországban képviselte a Keleti Partnerséget, miközben Varsó és Jereván bilaterális kapcsolatát fűzte szorosabbra gazdasági együttműködést és kölcsönös beruházásokat helyezve kilátásba, főként a vegyipar és az energetikai ipar célterületein. Lengyelország a nukleáris energia békés célú felhasználása tekintetében is számít az örmény szaktudásra.

- 2010 március 24-én Lengyelország a keleti partnerség jegyében 15 millió dolláros kölcsönt folyósított Moldáviának hogy segítse a gazdasági helyzet stabilizálását.

- Fehéroroszországgal a lengyel kapcsolatok januártól igencsak feszültté váltak. Már-már megszakította a két ország a diplomáciai kapcsolatokat és a lengyelek európai szankciókat helyeztek kilátásba. Ugyanakkor a lengyeleknek óvatosan kell eljárniuk a 4%-os lengyel kisebbség (400.000 fő) miatt, melyek szervezetei ellen Fehéroroszország február óta intenzív

³ „Tusk, Merkel Call for New Beginning for Polish-German Relations“, *Deutsche Welle*, 2007.12.11 <http://www.dw-world.de/>

⁴ Jean Paul Baquiast, „Le partenariat oriental“, 2009.05.13., *Europe Solidaire*, <http://www.europesolidaire.eu>

hajtóvadászatot indított. Catherine Ashton is az emberi jogokra hivatkozva vádolta meg Lukasenkót az- zal, hogy szembe megy a Keleti Partnerség intézményével. Ugyanakkor a lengyelek helyesen mérik fel azt is, hogy a fehérorosz ellenzéki erők egyre inkább szervezetté válnak és intenzíven keresik a kapcsolatokat egy később lehetséges hatalomváltás eseté- re⁵.

3.) 2011 második felében az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét – Magyarország után - Lengyelország látja el. A lengyelek az új, lengyel— dán—ciprusi trióban vezető szerepet fog betölteni. Lengyelország és Ciprus új tagállamok, csak Dániának vannak komolyabb tapasztalatai az együttműködés terén. Ráadásul e három állam távolról sem számít egymás stratégiai szövetségeseinek Európában. Továbbá különböznek egymástól jogi rendszereik és társadalmi-politikai tradíciók terén is.

Egyedüli közös pontjuk a tengereket érintő politika lehet. Lényegében két „kisállami“ adminisztrációnak kell összehangolnia a tevékenységét egy „nagy állam“ (Lengyelország) adminisztrációjával. Ciprus komplikált belpolitikai státusza tovább bonyolítja a helyzetet. Ráadásul egyik állam sem vesz részt teljes mértékben az EU politikáiban (értsd például: eurózóna, schengeni övezet). Mindenesetre a hármas tagjai 2008 elejétől szabályos időközönként konzultálnak egymással.

A lengyel elnökség prioritásai az EU-intézmények napirendjéhez kötődő feladatok területén a 2014—2020-as költségvetési periódus tárgyalásainak megkezdése, a KAP 2014 utáni mo-

delljének kidolgozása és a közös halászati politika felülvizsgálta. A lengyel politikai törekvések fókuszában az EU keleti partnerségi programja, a közös energiapolitika kialakítása (energiabiztonság) és a balti-tengeri stratégia (Lengyelország, Dánia és Svédország szorosabb együttműködési terve) áll.

A folyamatban lévő ügyek közül több csak 2011. július 1. után fejezhetőek be : a betegjogok és a határokon átvitelő egészségügyi szolgáltatások, a munkahelyen kívüli diszkrimináció tilalma, illetve a védelmi paktumról szóló határozat. Az elnökségi prioritások legkésőbb 2011 első harmadában véglegesülnek Dániával és Ciprussal egyeztetve. **Nagyobb aktivitás a lengyel—magyar—cseh kooperáció felerősítése terén várható a Visegrádi Csoport keretein belül.** Napirenden lehetnek még Ukrajna EU-csatlakozási kérdései a törökökkel folyó tárgyalások, illetve a Balkán integrációs törekvései (Szerbia, Macedónia, Montenegró) is.

2009 elején Lengyelország az EU-ROCORPS hatodik keretnemzetévé vált. A Kaczyński-féle előterjesztések után Radoslaw Sikorski jelenlegi külügy- (és korábbi védelmi) miniszter francia kollégájának 2009. július 19-én újabb 12 pontos tervet terjesztett be az **európai védelempolitika megerősítésére**: E mögött még azon lengyel félelmek álltak, hogy az Obama-adminisztráció a válság miatt bizonytalan időre elhalasztja (esetleg törli) a rakétapajzs lengyelországi indítóállomásának ötletét és a lengyel védelempolitika így ezzel a B-tervvel állt elő az ország biztonsága érdekében.

⁵ A térségért való versenyfutásnak azonban nem csak EU-orosz dimenziói vannak. 2010 március 24-én Kína 1 milliárd dollár kedvezményes kamatozású hitelt ajánlott fel Fehéroroszországnak hogy cserében nagyobb számban jelenjenek meg kínai cégek az országban.

Lengyelország fontos prioritásnak tartja a horvát EU-integráció felgyorsítását és tart attól, hogy Koszovó további konfliktusok forrása lehet. Az ország számára fontos még, hogy a lengyel termékeket sújtó orosz embargót feloldják.

A megújuló lengyel külpolitika tehát fokozódó német-francia ellentétekkel, Oroszország szembeni további bizalmatlansággal számol. Kitérés pontokat a megélénkülő Keleti Partnerségben, a sikeres lengyel EU elnökségben találhat, miközben a lengyel kül- és biztonságpolitika területén a „kőszikla” az Egyesült Államok szoros szövetsége, a vele fenntartott különleges kapcsolat marad.

4.) Hogyan értelmezhető ebben a kontextusban **a lengyel-magyar kapcsolat**? A kormányváltás után magyar részről prioritásként fogalmazódott meg egy sokkal markánsabb, erősebb Közép-Európa-politika kialakítása, középpontjában a magyar-lengyel szövetséggel. Mennyiben lesz képes ehhez a Tusk kormány által vezetett, Komorowski elnök által is megtámogatott lengyel külpolitika partner lenni? Mennyire tekinti ezt a lengyel fél tényleg közös célnak és mennyire rendeli ezt alá saját középhatalmi törekvéseinek? Kedvezőtlen körülménynek tűnhet, hogy a magyar külpolitika - előzetes terve alapján - inkább a Kaczynski(kk)al való együttműködésre készült, de vélemezhető, hogy sokkal többről inkább az országok szoros kapcsolatáról van és lesz szó.

Lengyel vélemények szerint a régió létérdeke, hogy közös álláspontokat tudjanak kialakítani Nyugat-Európával szemben és a közelgő uniós elnökségek is kedvező alkalmat szolgáltat a kapcsolatok szorosabbra fűzéséhez. A lengyel álláspont, mely lényegében

független attól, hogy a jobb- vagy a baloldali van-e hatalmon, lényegében az, hogy mivel az EU nem rendelkezik önálló védelemmel, az Egyesült Államok mindenképpen szükséges a térségben Oroszország kiegyensúlyozásához.

Lengyelország tehát várhatóan ismét arra fog majd törekedni, hogy közelebb hozza egymáshoz, illetve közvetítsen az Európai Unió és az Egyesült Államok között, de e téren aligha szorulnak rá a magyar diplomácia támogatására. Legrosszabb esetben pedig egy esetleges magyar-lengyel versenyfutás az amerikai szimpátiájáért inkább csak ártana a régió érdekeinek, de ez feltehetően nem fog bekövetkezni.

A magyarok úgy erősítik az amerikai – magyar kapcsolatokat, hogy közben a közép-európai régiót is értékesebbé teszik – a lengyelek helyett is – , akik számára most még a térség nem prioritás. A két ország kapcsolatát az egymást követő EU elnökségek feladatainak sikeres megoldása, a Keleti Partnerség Program kiteljesedése mélyítheti el. Vagyis jövőnk záloga a tradícióinkra épülő közös munka.

(A szerző véleménye, meglátásai nem feltétlenül esnek egybe az Europa Varietas Intézet véleményével.)

A szerzőről :

Türke András István biztonságpolitikai elemző, a Sorbonne doktora és a Centre d'Histoire Sciences Po Paris kutatója, az EUISS, az AWEU Védelmi Bizottsága, az IRSEM, az SVKI és az MKI külső munkatársa.

AZ EDDIG MEGJELENT EuVI ELEMZÉSEK LISTÁJA :

<http://www.europavarietas.eu>*Türke András István***Az új magyar külpolitika várható irányvonalai***Hungary is facing a value-oriented change*

2010.05.27. - EuVI Elemzések II./6

*Türke András István***Kína világpolitikai törekvései**

2010.05.10. - EuVI Elemzések II./5

*Türke András István***A Dakar Rally biztonsági kockázatai Afrikában**

2010.04.25. - EuVI Elemzések II./4

*Marton Péter - Türke András István***Nemzetközi szélsőséges politikai tendenciák**

(Iszlám fundamentalizmus, szélsőséges mozgalmak Európában, Ázsiában, Dél-Amerikában)

2010.04.14. - EuVI Elemzések II./3

*Türke András István***La restructuration de l'industrie militaire en Hongrie (1988-2010)**

(A magyar védelmi ipar átstrukturálódása az EU közös védelmi iparának kialakulása tükrében)

2010.02.18. - EuVI Elemzések II./2

*Türke András István***A szlovák államnyelv-törvény legújabb módosításai**

Avagy hogyan tovább Knut Vollebaek főképviselő úr

2010.01.18. - EuVI Elemzések II./1

*Türke András István***Franciaország és az EU bevándorlási problémái**

Az immigráció probléma vagy gazdasági szükségszerűség?

2009.06.25. - - EuVI Elemzések I./4

*Türke András István***Kudarca ítélt-e a Nabucco-projekt?**

Az EU energiapolitikai lehetőségeiről világpolitikai perspektívában

2009.04.29. - EuVI Elemzések I./3

*Türke András István***Franciaország reintegrációja a NATO katonai struktúrájba**

« Ment is, meg nem is, köszönt is meg nem is, vitt ajándékot meg nem is »

2009.04.03. - EuVI Elemzések I./2

*Türke András István***« Eco(il)logique » : a környezetvédelem, mint a válság megoldásának csodafegyvere (?)**

Milyen valódi lépéseket kéne megtenni az EU-nak a válság kezelésére ?

2009.03.06. - EuVI Elemzések I./1

EUROPA VARIETAS INTÉZET

<http://www.europavarietas.eu>

EuVI ELEMZÉSEK | ISSN : 2061-9812 | **Kiadó** : Europa Varietas Alapítvány – 1135 Budapest,
Szent László út 15. 5. em. 8. | **Felelős szerkesztő** : Túrke András István Ph.D | © 2009
Megrendelés : [info\(kukac\)europavarietas\(pont\)eu](mailto:info(kukac)europavarietas(pont)eu)

© Minden jog fenntartva. Tilos a jelen kiadvány egészének vagy egyes részeinek, valamint formai elemeinek és illusztrációinak felhasználása, a kiadó előzetes engedélye nélkül.